

Irmeli Myllymäki, Johanna Selkee

Eduskunnan sivistysvaliokunta

HE 31/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto hallituksen esityksestä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja yhtenäistää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastorakennetta toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi siten, että virastoja on helpompi ohjata, ne ovat toiminnallisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa.

Kuntaliitto esittää seuraavat huomiot virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi:

Kuntaliitto näkee tärkeänä, että uudistuksen laajempänä tavoitteena on edistää sivistyksen yhteiskunnallista merkitystä ja vahvistaa sivistyshallinnon toiminnan vaikuttavuutta, tuottavuutta ja palvelukykyä. On kannatettavaa, jos muutoksella turvataan sivistyshallinnon kyky edistää osaamista, kulttuuria, kasvua ja hyvinvointia Suomessa. Kuntaliitto esittää kuitenkin huolensa siitä, voidaanko tavoitteiden saavuttamisessa onnistua samalla, kun resursseja voimakkaasti vähennetään ja toimintoja keskitetään.

Opetushallitus

Kuntaliitto pitää hyvänä, että Opetushallituksen alaisuudessa toimivat nykyiset erillisyyksiköt voivat jatkaa toimintaansa myös uudistuksen jälkeen. Kotimaisten kielten keskuksen liittäminen Opetushallitukseen omana osastonaan on perusteltua.

Opetushallituksella on keskeinen rooli kansallisen koulutuspolitiikan toimeenpanossa ja koulutuksen kehittämisessä. Tämä rooli edellyttää virastolta tiivistä yhteydenpitoa ja vuoropuhelua opetuksen ja koulutuksen järjestäjiin. Kuntaliitto esittää tässä yhteydessä huolensa siitä, miten meneillään oleva resurssien vähentäminen vaikuttaa Opetushallituksen perustettävien toteuttamiseen. Kuntaliitto muistuttaa, että kuntien tehtävistä säädetään lailla ja perustuslain 80.2 §:n edellyttää, että myös

Opetushallituksen normiohjauksen tulee perustua lakiin. Opetushallituksen tulee lakiin perustuvia määräyksiä antaessaan pitäytyä tarkasti toimivaltansa rajoissa.

Taide- ja kulttuurivirasto

Viraston nimestä ja toiminnasta säädettäisiin Taide- ja kulttuurivirastosta annetussa laissa. Kuntaliitto ehdotti lausuntokierrolla nimen muuttamista taide- ja kulttuurivirastoksi ja on tyytyväinen muutosesitykseen.

Kuntaliitto esitti lausuntokierrolla myös huolensa alueellisen tasa-arvon toteutumisesta uudessa taidetoimikuntasysteemissä. Taiteen ja kulttuurin apurahat ja avustukset kasaantuvat jo nyt eteläiseen Suomeen. Virastolla on keskinen rooli kansallisen taide- ja kulttuuripolitiikan edistämisessä toimialueenaan koko maa.

Tulevan Taide- ja kulttuuriviraston tehtävien kohdalla todetaan esityksessä, että viraston tehtävää edistää taidetta ja kulttuuria myös alueellisesti on pidetty tärkeänä korostaa mainitsemalla se säännöksessä nimenomaisesti. Kuntaliitto on erittäin tyytyväinen, että alueellinen taiteen ja kulttuurin edistäminen nähdään edelleen kansallisesti tärkeänä asiana ja se sisällytetään uuden viraston tehtäviin.

Taide- ja kulttuuriviraston tehtävänä olisi edistää valtakunnallisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden toteutumista alueilla, tukea siinä tehtävässä kuntien kulttuuritoimintaa edistävien verkostojen toimintaa, edistää kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden välistä yhteistyötä sekä tarjota tukea kunnille kulttuuritoiminnan kehittämiseksi. Tätä tehtävää hoitaessaan viraston on tärkeää tehtävän onnistumisen kannalta toimia yhteistyössä muiden viranomaisten kuten elinvoimakeskusten, Museoviraston, Lupa- ja valvontaviraston, kuntien, maakuntien liittojen sekä hyvinvointialueiden kanssa. Virasto voisi muun muassa myöntää alueille valtionavustuksia taiteen ja kulttuurin edistämiseen sekä toteuttaisi taiteen ja kulttuurin kehittämistehtäviä ja hankkeita yhteistyössä kuntien ja maakuntaliittojen kanssa.

Kuntien kulttuuritoimintalaissa todetaan, että ”Opetus- ja kulttuuriministeriö ja muut valtion viranomaiset luovat edellytyksiä kuntien kulttuuritoiminnalle. Opetus- ja kulttuuriministeriö on kulttuuriin ja taiteeseen liittyvissä asioissa toimivaltainen ministeriö. Kulttuurin ja taiteen edistämisen tehtäviä alueilla hoitavat Museovirasto ja Taiteen edistämiskeskus sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti” (laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 4§).

Kuntaliitto painottaa edelleen, että tulevan Taide- ja kulttuuriviraston toiminnassa alueellisen toiminnan edistämisen resurssit on käytännössä myös

turvattava niin että tehtävän hoitamiseen tarvittava osaaminen on myös rekrytoinnissa tunnistettu ja huomioitu.

Taide- ja kulttuurineuvosto korvaisi nykyisen taideneuvoston sekä valtion taidetoimikunnat ja alueelliset taidetoimikunnat. Sen tehtävänä olisi muun muassa päättää vertaisarviointiin perustuen taiteilijoille ja taiteilijaryhmille myönnettävistä apurahoista.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että lakiesitykseen on sisällytetty taide- ja kulttuurineuvoston nimeämiseen liittyvä kuuleminen, valtioneuvosto nimeää neuvoston jäsenet ja neuvoston jäsenmäärää on laajennettu 8–12 jäseneseen sekä seitsemään varajäseneseen. Esityksessä todetaan, että ” Koska neuvosto tekee vertaisarviointiin perustuvia apurahapäätöksiä, tulee varmistaa, että neuvostossa on myös riittävä taiteen ja taiteilijan työskentelyyn liittyvä vertaisuuteen perustuva asiantuntemus. Samoin on tärkeää huomioida neuvoston kokoonpanon alueellinen ja kielellinen edustavuus.”

Kuntaliitto kannattaa lämpimästi näitä esitykseen tehtyjä muutoksia.

Laki kansallisarkistosta

Viraston sisäisestä organisaatorakenteesta ehdotetaan säädettäväksi lain tasolla siltä osin, että virastossa on Saavutettavuuskirjasto Celia ja Varastokirjasto. Näiden asemasta viraston organisaatiossa on katsottu perustelluksi säätää lain tasolla näiden palvelujen löydettävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi.

Kuntaliitto kannattaa esitystä.

Kansallisarkiston yhtenä tehtävänä olisi vastaanottaa tieteellisistä ja yleisistä kirjastoista siirrettävää kirjastoaineistoa, säilyttää sitä sekä asettaa se tarvitsijoiden käyttöön (varastokirjastopalvelut). Säännös vastaa voimassa olevan Varastokirjastosta annetun lain ja sen nojalla annetun asetuksen mukaista tehtäväsääntelyä. Varastokirjastopalvelujen tarkoituksena on vähentää mm. yleisten kirjastojen kokoelmatilatarvetta ottamalla vastaan niiden siirtotarpeiden mukainen määrä aineistoa.

Kuntaliitto kannattaa esitystä ja näkee tärkeänä todeta, että varastokirjastopalvelu on jatkossakin yleisille kirjastoille tärkeää toimintaa, joka tukee erityisesti yleisten kirjaston lakisääteisiä tehtäviä mm. ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa.

Laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista

Kansallisarkistoa velvoittavana uutena lakina säädettäisiin laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista, johon koottaisiin kirjastopalveluiden käyttö-sääntöjä sekä käyttö- ja lainauskieltoja koskevat säännökset. Laki turvaisi samalla Saavutettavuuskirjasto Celian palveluiden tunnistettavuutta virastojen yhdistymisen jälkeen.

Kuntaliitto kannattaa esitystä. Saavutettavuuskirjasto Celian palvelut, aineistot ja asiantuntemus ovat tärkeä tuki myös yleisille kirjastoille. Saavutettavuuskirjasto Celia on tiiviisti mukana kirjastojen välisessä yhteistyössä.

Kansallisarkisto ja heraldinen lautakunta

Kuntalain 5 §:n mukaan kunnalla voi olla valtuuston hyväksymä kunnanvaakuna. Ennen vaakunan hyväksymistä kunnan on hankittava Kansallisarkiston lausunto. Esityksen mukaan Kansallisarkisto toimisi asiantuntijana viranomaisten heraldisissa kysymyksissä ja edistäisi heraldista kulttuuria. Lain 4 §:n 3 momentissa säädettäisiin nykytilaa vastaavasti Kansallisarkiston yhteydessä toimivasta heraldisesta lautakunnasta. Kansallisarkiston heraldiikan alan aineistot ja asiantuntemus tukevat lautakunnan työtä. Kuntaliitto kannattaa esitystä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Minna Karhunen
toimitusjohtaja

Irmeli Myllymäki
koulutusasioiden johtaja